

ТЕМА 3. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ, ПРЕДСТАВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мета лекції: сформувати у здобувачів вищої освіти розуміння етичної відповідальності професійного бухгалтера за формування, представлення та використання облікової інформації; розкрити етичні межі застосування професійного судження; сформувати здатність оцінювати ризики упередженого або оманливого представлення інформації, забезпечувати її конфіденційність та відповідально здійснювати професійне інформування і консультування користувачів.

Ключові слова: облікова інформація, якість інформації, достовірність, професійне судження, упередженість, оманлива інформація, нейтральність, облікова оцінка, конфіденційність, професійна інформація, розкриття інформації, користувачі інформації, професійне консультування, професійна відповідальність.

План лекції

1. Етична відповідальність за якість і достовірність облікової інформації.
2. Етичні межі професійного судження під час формування облікових показників і звітності.
3. Конфіденційність та відповідальне використання професійної інформації.
4. Етичні аспекти надання інформації та професійного консультування її користувачів.

Словник основних термінів

Облікова інформація – інформація про господарські операції, ресурси, зобов'язання, результати діяльності та інші економічні явища, яка формується в системі бухгалтерського обліку та використовується для складання звітності, управління й прийняття економічних рішень.

Якість облікової інформації – сукупність характеристик інформації, які забезпечують її придатність для прийняття обґрунтованих рішень користувачами.

Професійне судження – застосування професійних знань, досвіду та компетентності для прийняття обґрунтованого рішення в конкретних фактах і обставинах професійної діяльності.

Упередженість – схильність до формування судження або представлення інформації під впливом певного інтересу, очікуваного результату чи заздалегідь визначеної позиції.

Оманлива інформація – інформація, спосіб підготовки, представлення або замовчування суттєвих обставин у якій може створити у користувача неправильне уявлення про відповідні факти чи економічні явища.

Конфіденційність – основоположний принцип професійної етики, що передбачає повагу до конфіденційності інформації, отриманої внаслідок професійних і ділових відносин, та дотримання установлених обмежень щодо її розкриття і використання.

Професійне консультування – надання користувачеві професійно обґрунтованих пояснень, оцінок або рекомендацій у межах компетентності фахівця з урахуванням конкретних фактів і обставин.

Питання 1. Етична відповідальність за якість і достовірність облікової інформації

Облікова інформація є одним із ключових інформаційних ресурсів сучасного бізнесу. Вона характеризує фінансовий стан, результати діяльності та окремі господарські процеси підприємства і використовується широким колом внутрішніх та зовнішніх користувачів. Власники на її основі оцінюють результати діяльності та ефективність управління, керівники приймають поточні й стратегічні рішення, банки визначають кредитоспроможність позичальника, інвестори оцінюють перспективи вкладення коштів, постачальники — надійність контрагента, а державні органи використовують відповідні дані для виконання покладених на них функцій.

Використання облікової інформації для прийняття економічних рішень зумовлює підвищену професійну відповідальність осіб, які беруть участь у її формуванні, опрацюванні та представленні. Для професійного бухгалтера така відповідальність не обмежується технічно правильним відображенням господарських операцій або арифметичною точністю показників. Не менш важливим є те, наскільки підготовлена інформація об’єктивно відображає відповідні факти та обставини і яке уявлення про діяльність підприємства вона формує у користувачів.

Етична проблема може виникнути навіть тоді, коли окремі наведені показники є правильними. Інформація здатна створювати оманливе уявлення внаслідок вибіркового добору даних, замовчування суттєвих обставин, неналежної класифікації, відсутності необхідних пояснень або такого способу представлення, за якого позитивні характеристики діяльності акцентуються, а негативні – залишаються поза увагою користувача.

Наприклад, підприємство готує інформаційні матеріали для банку з метою отримання кредиту. У них зазначено, що дохід за звітний період зріс на 18 %, збільшився обсяг продажів та укладено нові договори з покупцями. Усі наведені показники відповідають даним обліку. Водночас не повідомляється про суттєве зростання простроченої дебіторської заборгованості, дефіцит грошових коштів і значний обсяг поточних зобов’язань. У такій ситуації формальна правильність окремих показників ще не забезпечує належної якості інформації в цілому. Банк оцінюватиме не кожну цифру ізольовано, а фінансове становище підприємства

та його здатність виконувати майбутні зобов'язання. Тому вибіркове представлення лише сприятливих показників може сформувати у користувача уявлення, яке не відповідає повній сукупності суттєвих обставин. Таким чином, ввести користувача в оману можна не лише шляхом включення неправдивої інформації, а й шляхом виключення суттєвої інформації або такого способу її представлення, який викривляє загальне сприйняття економічної ситуації.

Питання підготовки та представлення інформації професійними бухгалтерами у бізнесі розглядаються в розділі 220 Частини 2 Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів. Його значення полягає, зокрема, в тому, що професійна відповідальність бухгалтера поширюється не лише на фінансову звітність. У процесі професійної діяльності бухгалтер може брати участь у підготовці або представленні управлінських звітів, бюджетів і прогнозів, податкової інформації, аналітичних матеріалів, показників ефективності, інформації для банків, інвесторів, власників та інших зацікавлених сторін. Тому професійний бухгалтер повинен приділяти увагу не лише джерелу та правильності вихідних даних, а й способу їх класифікації, узагальнення та представлення. Фактична інформація має бути відокремлена від прогнозів, професійних суджень і припущень, а суттєві обмеження, на яких ґрунтуються відповідні розрахунки, не повинні залишатися прихованими від користувачів, для яких вони мають значення.

Особливої уваги потребує ситуація, коли бухгалтер не є особою, яка остаточно затверджує або поширює інформацію. Те, що рішення про її представлення приймає керівник підприємства, не усуває професійної відповідальності бухгалтера за власну участь у її підготовці. Якщо бухгалтер знає або має підстави вважати, що інформація містить суттєве викривлення, вводить в оману або приховує інформацію, необхідну для належного розуміння ситуації, він не повинен ігнорувати таку обставину лише тому, що відповідне рішення прийняте керівництвом.

Етичні ризики під час формування та представлення інформації можуть виникати на різних етапах – від отримання вихідних даних до їх остаточного представлення користувачам (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Етичні ризики під час формування та представлення облікової інформації

Ситуація	Етичний ризик	Належний професійний підхід
Використано неправильні або неперевірені дані	Викривлення інформації та прийняття рішень на неналежній інформаційній основі	Перевірити джерело і правильність даних, виправити виявлені помилки
Представлено лише сприятливі показники	Формування однобічного уявлення про діяльність підприємства	Забезпечити належний контекст та врахувати суттєву інформацію, необхідну користувачу
Не наведено суттєву негативну інформацію	Можливість введення користувача в оману через замовчування суттєвих обставин	Забезпечити належне представлення та розкриття суттєвої інформації

Прогнозні показники представлені як фактичні	Неправильне сприйняття характеру та ступеня визначеності інформації	Чітко розмежовувати фактичні дані, прогнози, оцінки та припущення
Інформація представлена без суттєвих припущень або обмежень	Користувач може неправильно інтерпретувати наведені показники	Розкривати суттєві припущення, обмеження та невизначеності
На бухгалтера здійснюється вплив з метою змінити спосіб представлення інформації	Загроза об'єктивності та можливість оманливого представлення	Оцінити загрозу, не підтримувати оманливе представлення та вжити належних професійних дій

Таким чином, етична відповідальність професійного бухгалтера за облікову інформацію охоплює значно більше, ніж забезпечення арифметичної правильності показників. Вона передбачає відповідальне ставлення до **змісту інформації, її повноти, контексту, класифікації, способу представлення та можливого впливу на рішення користувачів**. При цьому професійна відповідальність не означає, що бухгалтер повинен гарантувати правильність будь-якого рішення, яке надалі прийме користувач. Його завдання полягає в іншому – не допускати свідомої участі у формуванні або представленні інформації у спосіб, який суперечить основоположним принципам професійної етики та може ввести користувача в оману.

Таким чином, для професійного бухгалтера принциповим є не лише питання «Чи правильні наведені цифри?», а й питання «Чи дає представлена інформація користувачеві належне розуміння відповідних фактів та обставин?». Саме поєднання цих двох вимірів характеризує етично відповідальний підхід до формування та представлення облікової інформації.

Питання 2. Етичні межі професійного судження під час формування облікових показників і звітності

Формування облікової інформації не завжди зводиться до механічного відображення однозначно встановлених фактів. Значна частина показників фінансової та управлінської інформації формується в умовах невизначеності, коли професійний бухгалтер повинен оцінювати наявні факти й обставини, застосовувати відповідні вимоги, використовувати обґрунтовані припущення та на цій основі формувати **професійне судження**.

Необхідність професійного судження виникає, зокрема, під час формування облікових оцінок, визначення строків корисного використання активів, оцінювання забезпечень, очікуваних кредитних збитків, зменшення корисності активів, класифікації операцій, вибору способу представлення інформації та визначення необхідності її розкриття.

Застосування професійного судження означає, що в окремих ситуаціях не існує єдиного наперед визначеного числового значення або єдиного можливого варіанта облікового рішення. За наявності невизначеності може існувати

діапазон професійно обґрунтованих рішень, кожне з яких за відповідних умов може мати належне обґрунтування. Саме можливість вибору створює етичний ризик. Професійне судження надає бухгалтеру можливість обирати між професійно допустимими альтернативами, однак така можливість не означає свободи визначати той варіант, який забезпечує найбільш бажаний для підприємства фінансовий результат. Професійне судження має ґрунтуватися на фактах та обставинах, доступній інформації, належних доказах, обґрунтованих припущеннях і застосовних вимогах.

Розглянемо ситуацію. За результатами аналізу наявної інформації обґрунтований діапазон певної облікової оцінки становить від 4 до 6 млн грн. Керівництво пропонує використати значення, яке забезпечить найкращий показник прибутку, оскільки від його величини залежить виконання умов кредитного договору. Сам по собі вибір значення, яке перебуває в межах обґрунтованого діапазону, ще не означає, що професійне судження є неналежним. Вирішальне значення має **підстава такого вибору**. Бухгалтер повинен бути здатним пояснити, чому саме обране значення найкраще відповідає наявним фактам, доказам та прийнятим припущенням. Якщо спочатку аналізуються факти й обставини, оцінюється доступна інформація, визначаються обґрунтовані припущення і лише після цього формується відповідний показник, йдеться про належне застосування професійного судження. Якщо ж спочатку визначається бажаний розмір прибутку, активів, зобов'язань або іншого показника, а потім під нього підбираються припущення та аргументи, професійне судження фактично перетворюється на засіб досягнення наперед визначеного результату. Таким чином, **етична межа професійного судження визначається не самим фактом наявності вибору, а тим, на чому цей вибір ґрунтується і з якою метою він здійснюється**. Ця межа набуває особливого значення, коли керівництво має економічну зацікавленість у певному значенні облікового показника. Така зацікавленість може бути пов'язана з необхідністю виконати умови кредитного договору, досягти встановлених показників діяльності, отримати винагороду, уникнути відображення збитку або представити більш сприятливі результати власникам, банкам чи інвесторам. Наявність економічної зацікавленості сама по собі не означає, що сформований показник є викривленим, однак потребує особливої уваги до обґрунтованості застосованих суджень.

Практичні прояви етичних ризиків можуть відрізнятися залежно від сфери, у якій застосовується професійне судження (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Етичні межі застосування професійного судження під час формування облікової інформації

Сфера професійного судження	Професійно обґрунтований підхід	Ознака етичного ризику
Облікова оцінка	Значення визначається на основі доступної інформації, доказів та обґрунтованих припущень	Із обґрунтованого діапазону обирається значення переважно через його бажаний вплив на фінансовий результат

Строк корисного використання активу	Строк визначається з урахуванням очікуваного періоду використання та відповідних технічних і економічних факторів	Строк установлюється або змінюється з метою впливу на величину витрат і фінансовий результат
Оцінка очікуваних кредитних збитків	Ураховується релевантна інформація про кредитний ризик та очікуване погашення заборгованості	Несприятлива інформація про боржників ігнорується або применшується для зменшення суми втрат
Оцінювання зменшення корисності активів	Прогнози та припущення ґрунтуються на обґрунтованій і підтверджуваній інформації	Використовуються необґрунтовано оптимістичні прогнози для уникнення або зменшення втрат від зменшення корисності
Класифікація операцій і показників	Класифікація визначається відповідно до економічного змісту операції та застосовних вимог	Обирається варіант класифікації через його сприятливий вплив на окремі показники
Представлення та розкриття інформації	Наводиться суттєва інформація, необхідна користувачам для належного розуміння відповідних фактів та обставин	Несприятлива інформація приховується, применшується або представляється у спосіб, що знижує її помітність чи значення

Етичний ризик у наведених ситуаціях пов’язаний не із самим фактом застосування професійного судження, а з **інформаційною основою, мотивами та способом його формування**.

Особливої уваги потребує можливість **упередженості керівництва**. Вона не завжди проявляється у прямій вимозі внести неправдиві дані до обліку або звітності. Значно частіше йдеться про послідовний вибір найбільш вигідних припущень, оптимістичних прогнозів або способів представлення інформації.

Наприклад, окремо взяте рішення щодо строку корисного використання активу, величини очікуваних кредитних збитків або прогнозу майбутніх грошових потоків може мати професійне обґрунтування. Однак якщо в усіх випадках невизначеності підприємство послідовно обирає саме ті припущення, які збільшують прибуток чи активи або зменшують витрати чи зобов’язання, сукупна спрямованість таких рішень потребує критичної оцінки. Тому професійний бухгалтер повинен оцінювати не лише кожне судження окремо, а й **сукупний вплив застосованих суджень на облікову інформацію**. Формальна прийнятність кожного окремого припущення не повинна використовуватися для виправдання систематичного формування однобічного результату.

Важливе значення має також належне обґрунтування професійного судження. Якщо показник залежить від суттєвих оцінок і припущень, повинна існувати можливість встановити, які вихідні дані використовувалися, які фактори враховувалися, чому було обрано конкретний підхід і на чому ґрунтується отриманий результат. Особливо це важливо у випадках, коли існують декілька допустимих альтернатив або значна невизначеність.

Для перевірки обґрунтованості професійного судження корисно поставити три запитання: «На чому ґрунтується це судження?», «Чому обрано саме цей варіант?» та «Чи було б прийнято таке саме рішення, якби воно не забезпечувало бажаного фінансового результату?» Останнє запитання має особливе значення,

оскільки дає змогу відрізнити професійне судження від ситуації, коли професійні аргументи використовуються для обґрунтування результату, визначеного заздалегідь.

Таким чином, професійне судження є невід'ємною складовою формування облікової інформації, але не є необмеженою професійною свободою. Його призначення полягає у формуванні обґрунтованої інформації про відповідні факти та обставини, а не у конструюванні наперед визначеного фінансового результату. Здатність дотримуватися цієї межі є важливою складовою професійної та етичної компетентності бухгалтера.

Питання 3. Конфіденційність та відповідальне використання професійної інформації

У процесі професійної діяльності бухгалтер отримує доступ до значного обсягу інформації, яка не є загальнодоступною. Це можуть бути дані про фінансовий стан і результати діяльності підприємства, заробітну плату працівників, ціни та умови договорів, собівартість продукції, структуру витрат, джерела фінансування, інвестиційні плани, майбутні угоди, взаємовідносини з контрагентами, персональні дані та інша внутрішня інформація. Доступ до такої інформації необхідний бухгалтеру для виконання професійних обов'язків, але водночас створює особливу відповідальність щодо її захисту. Саме тому **конфіденційність є одним з основоположних принципів професійної етики бухгалтера**.

Конфіденційність не слід розуміти лише як заборону повідомляти стороннім особам відомості про діяльність підприємства. Вона охоплює два взаємопов'язані аспекти: **нерозголошення професійної інформації без належних підстав та недопущення її використання для особистої вигоди або на користь інших осіб**.

Наприклад, бухгалтеру стало відомо про намір підприємства придбати земельну ділянку, після чого її ринкова вартість, імовірно, суттєво зросте. Якщо він використає цю інформацію для придбання сусідньої ділянки для себе або повідомить про майбутню операцію близькій особі з метою отримання нею вигоди, проблема полягає не лише у можливому розголошенні інформації. Конфіденційні відомості фактично використовуються не для виконання професійних обов'язків, а у приватних інтересах. Інша ситуація може виникнути після припинення трудових відносин. Колишній працівник просить дозволити йому використати у професійному портфоліо внутрішній фінансовий звіт, який він особисто готував під час роботи в компанії. Сам факт авторства документа не надає права вільно використовувати інформацію підприємства. **Обов'язок дотримуватися конфіденційності не припиняється автоматично із завершенням професійних або ділових відносин.** Водночас принцип конфіденційності не означає абсолютної заборони на будь-яке розкриття професійної інформації. У процесі діяльності підприємства інформація правомірно передається керівництву, власникам, державним органам, аудиторам, банкам та іншим особам. В окремих випадках її розкриття може бути

дозволене належною стороною, передбачене законодавством або зумовлене відповідними професійними вимогами. Тому етичне питання полягає не лише в тому, **чи є інформація конфіденційною**, а й у тому, **чи має конкретна особа право її отримати, чи існують належні підстави для розкриття та який обсяг інформації необхідно надати**.

Перед передачею професійної інформації бухгалтеру доцільно встановити: хто її запитує; з якою метою; чи має ця особа відповідні повноваження; чи існує право або обов'язок щодо розкриття; яку саме інформацію необхідно надати та чи не перевищує її обсяг потреби конкретної ситуації.

Практичні ситуації, пов'язані з використанням та розкриттям професійної інформації, можуть бути різними (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Етична оцінка розкриття та використання професійної інформації

Ситуація	Що необхідно оцінити	Належний професійний підхід
Інформацію запитує керівник іншого підрозділу	Чи має він повноваження та службову необхідність отримувати ці дані	Надати інформацію в межах його повноважень і необхідного для роботи обсягу
Дані запитує державний орган	Чи існує належна правова підстава та який обсяг інформації підлягає наданню	Перевірити підставу запиту та надати інформацію у визначених межах
Колега просить внутрішню інформацію «для себе»	Чи пов'язаний запит із виконанням професійних обов'язків і чи має особа право доступу	Не передавати інформацію за відсутності належної професійної підстави
Інформацію планують використати у навчальному або науковому матеріалі	Чи дозволене таке використання та чи можна ідентифікувати підприємство або окремих осіб	Отримати необхідний дозвіл або забезпечити належне знеособлення інформації
Працівник залишає підприємство	Чи не використовуються внутрішні дані колишнього роботодавця після припинення професійних відносин	Продовжувати дотримуватися вимог конфіденційності
Інформація передається через цифрові засоби	Чи є канал передачі належним, чи правильно визначено адресата і чи забезпечено захист даних	Використовувати дозволені та належним чином захищені засоби передачі інформації

Особливого значення питання конфіденційності набуває в умовах цифровізації професійної діяльності. Навіть за відсутності наміру розголошувати інформацію її конфіденційність може бути порушена внаслідок неправильного вибору адресата електронного повідомлення, використання незахищених каналів зв'язку, зберігання документів у неналежних хмарних сервісах, пересилання робочих файлів через особисті облікові записи або надання доступу особам, які не мають відповідних повноважень.

Нові етичні питання виникають і внаслідок використання систем штучного інтелекту та інших зовнішніх цифрових сервісів. Якщо бухгалтер завантажує до такого сервісу договір, фінансовий звіт, базу даних або інший робочий документ, фактично відбувається передача певної інформації зовнішній системі. Тому до

використання такого інструменту необхідно оцінити характер даних, умови їх обробки, вимоги підприємства щодо інформаційної безпеки та допустимість передачі відповідної інформації зовнішньому сервісу.

Відповідальне поводження з професійною інформацією передбачає також дотримання принципу необхідності: наявність технічної можливості отримати, скопіювати або передати певні дані сама по собі не створює професійної потреби чи права на такі дії. Доступ до інформації має використовуватися відповідно до професійної мети, для якої він був наданий.

Таким чином, в сучасному професійному середовищі конфіденційність охоплює **весь життєвий цикл інформації – отримання, доступ, використання, зберігання, передачу та розкриття**. Етична відповідальність бухгалтера полягає не лише в тому, щоб не розголошувати конфіденційні відомості, а й у тому, щоб використовувати професійну інформацію виключно на належних підставах і забезпечувати її захист незалежно від форми, носія та способу передавання.

Питання 4. Етичні аспекти надання інформації та професійного консультування її користувачів

Професійна діяльність бухгалтера не завершується формуванням облікових показників і підготовкою звітності. Бухгалтер постійно передає інформацію іншим особам, пояснює її зміст, відповідає на професійні запити, аналізує можливі наслідки управлінських рішень та надає рекомендації. Таким чином, він виконує важливу **інформаційно-консультаційну функцію**.

Керівник може звернутися із запитанням про причини зменшення прибутку, власник – про можливість виплати дивідендів, банк – про зростання дебіторської заборгованості, керівник підрозділу – про вплив певного рішення на витрати підприємства. У кожному випадку від бухгалтера очікують не механічного відтворення облікових даних, а їх професійного пояснення з урахуванням мети запиту та суттєвих обставин.

Етична відповідальність у процесі такого консультування полягає в тому, щоб користувач отримав **компетентну, об’єктивну та достатньо обґрунтовану інформацію**, яка дає можливість належно зрозуміти питання. Правильна цифра без необхідного пояснення іноді може бути так само недостатньою для прийняття рішення, як і неправильна цифра.

Наприклад, директор запитує бухгалтера, чи може підприємство здійснити нову інвестицію вартістю 5 млн грн. На поточному рахунку підприємства знаходиться 8 млн грн. Формальна відповідь «так, коштів достатньо» ґрунтується на реальному залишку грошових коштів. Однак бухгалтер знає, що протягом найближчих трьох тижнів підприємство повинно погасити кредит, виплатити заробітну плату та здійснити значний платіж постачальнику. У такому випадку професійно відповідальна консультація не може обмежуватися повідомленням залишку коштів на рахунку. Для прийняття рішення керівнику необхідний контекст: очікувані надходження та платежі, строки виконання зобов’язань, можливі потреби у фінансуванні та інші суттєві фактори. Бухгалтер

не приймає інвестиційне рішення замість керівника, але повинен забезпечити належну інформаційну основу для такого рішення.

Не менш важливо правильно передавати **ступінь визначеності інформації**. Якщо висновок залежить від майбутніх подій, прогнозів або професійних припущень, бухгалтер не повинен подавати його як безумовно встановлений факт. Надмірна впевненість у професійній консультації може створити у користувача неправильне уявлення про надійність прогнозу.

Важливим для професійного інформування є розмежування **факту, професійного судження та рекомендації**. У вихідному тексті це показано на прикладі дебіторської заборгованості: сума заборгованості є фактом, оцінка ризику її несвоєчасного погашення – професійним судженням, а пропозиція переглянути кредитні ліміти – рекомендацією.

Таке розмежування має практичне значення. Користувач повинен розуміти, де бухгалтер повідомляє встановлені дані, де висловлює професійне судження, що залежить від оцінки фактів та припущень, а де пропонує певний варіант подальших дій (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Етичні вимоги до професійного інформування та консультування

Вимога	Практичний зміст	Ризик недотримання
Компетентність	Надавати висновки та рекомендації в межах достатніх професійних знань і на основі належної інформації	Надання необґрунтованої або професійно неналежної консультації
Об’єктивність	Формувати висновок на основі фактів, а не очікувань керівника чи іншого користувача	Підлаштування консультації під бажане рішення
Повнота контексту	Повідомляти суттєві обставини, без яких інформація може бути неправильно зрозуміла	Прийняття рішення на основі формально правильних, але неповних даних
Розмежування фактів і суджень	Чітко показувати, що встановлено достовірно, а що є оцінкою, прогнозом або професійним судженням	Створення хибного уявлення про достовірність або визначеність інформації
Визнання невизначеності	Пояснювати суттєві припущення, обмеження та можливі варіанти розвитку подій	Необґрунтоване враження точності або гарантованості прогнозу
Конфіденційність	Ураховувати право користувача на отримання відповідної інформації	Неналежне розкриття професійної інформації
Зрозумілість	Адаптувати форму та рівень деталізації пояснення до потреб користувача без зміни його суті	Неправильне розуміння професійної інформації

Професійне консультування не повинно перетворюватися на пошук аргументів для рішення, яке керівник або інший користувач уже бажає прийняти. Якщо запит фактично зводиться не до питання «які наслідки матиме ця операція?», а до вимоги «знайдіть спосіб обґрунтувати потрібний нам результат», бухгалтер повинен зберігати професійну об’єктивність. Водночас професійна об’єктивність не означає, що бухгалтер повинен уникати

рекомендацій. Якщо наявної інформації достатньо, він може запропонувати професійно обґрунтований варіант дій. Принципове значення має те, щоб користувач міг відрізнити вихідні факти від їх професійної оцінки та від рекомендації, сформованої на основі цієї оцінки. Різні користувачі можуть потребувати різної форми, обсягу та рівня деталізації інформації. Власнику може бути необхідне узагальнене пояснення впливу певного рішення на фінансовий стан підприємства, керівнику підрозділу – деталізація причин відхилень, банку – конкретні підтверджені фінансові показники. **Адаптуватися може форма комунікації, але не достовірність її змісту та професійна об'єктивність бухгалтера.**

Професійна відповідальність бухгалтера також має свої межі. Він повинен надати інформацію та пояснення в межах своєї компетентності, звернути увагу на суттєві припущення й невизначеності, однак не може гарантувати результат управлінського рішення, який залежить від майбутніх подій або дій інших осіб. Якщо для належної відповіді необхідні знання, якими бухгалтер не володіє, професійно відповідальною поведінкою є залучення відповідного фахівця або рекомендація отримати спеціалізовану консультацію, а не надання категоричного висновку за відсутності достатніх підстав. Етичний зміст професійного інформування та консультування полягає не просто у передачі користувачеві певного набору даних. Професійний бухгалтер повинен забезпечити **належний зміст інформації, необхідний контекст, чітке розмежування фактів, суджень і рекомендацій, визнання суттєвої невизначеності, конфіденційність та зрозумілість професійного пояснення**.

Таким чином, етична відповідальність бухгалтера супроводжує облікову інформацію на всіх етапах – від її формування та застосування професійного судження до захисту, передачі, пояснення й використання під час прийняття рішень. Професійна цінність бухгалтера визначається не лише здатністю сформувати правильні показники, а й здатністю **відповідально перетворити облікові дані на інформацію, якій користувач може довіряти під час прийняття рішень**.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає етична відповідальність бухгалтера за якість облікової інформації?
2. Чому фактична правильність окремих показників не завжди означає, що представлена інформація не вводить користувача в оману?
3. Які способи представлення інформації можуть створювати необ'єктивне уявлення про діяльність підприємства?
4. Яку роль відіграє професійне судження під час формування облікових показників і звітності?
5. За якими ознаками можна відрізнити обґрунтоване професійне судження від вибору, спрямованого на отримання бажаного результату?
6. У чому полягає принцип конфіденційності та яке значення він має в діяльності професійного бухгалтера?

7. Які обставини необхідно оцінити перед розкриттям професійної інформації?

8. Які ризики для конфіденційності професійної інформації виникають у цифровому середовищі?

9. Яких етичних вимог необхідно дотримуватися під час професійного консультування користувачів облікової інформації?

10. Чому під час професійної комунікації необхідно розмежовувати факти, професійні судження та рекомендації?

Рекомендована література

1. Голов С. Ф., Голубка Я. В., Костюченко В. М., Кузіна Р. В., Чижевська Л. В. Професійна етика бухгалтера : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2022. 260 с.

2. Ковальчук Т. М., Кузь В. І. Професійна етика в обліку, аудиті та оподаткуванні : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2024.

3. International Ethics Standards Board for Accountants. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності). Видання 2024 року. Український переклад.

4. International Federation of Accountants. International Education Standard 4 (IES 4): Initial Professional Development – Professional Values, Ethics, and Attitudes. 2026.

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV.